

Fig. 1. Finland, met de in de tekst genoemde vindplaatsen.

Reptielen en amfibieën in Finland

B. Langerwerf

Benedenkerkstraat 36a, Waspik.

Ingezonden augustus 1974.

Inhoudsverzicht: Inleiding - de reptielen - de amfibieën - het klimaat van Finland - literatuur.

Van de reptielen wordt ook de Finse naam vermeld. Alle genoemde vindplaatsen staan op het kaartje (fig. 1).

INLEIDING

Dit artikel berust in belangrijke mate op gegevens die ik ontleende aan Nuorteva (1973). Eigen waarnemingen aan de herpetofauna van Finland, gedurende vele bezoeken aan dat land, zijn eveneens verwerkt.

DE REPTIELEN

Anguis fragilis L. - Vaskitsa

De meest noordelijke vindplaatsen van deze soort in Finland zijn: het Pielismeer, Kiihtelysvaara, Kuopio, Laukaa en Teuva.

Als biotopen dienen lichte bossen, kruipend

struikgewas, dicht grasland en met mos begroeide bodems. Ondanks zijn beperkte klimmogelijkheden komt de hazelworm ook voor in rotsachtige landschappen. Als hoofdvoedsel wordt zoals verwacht opgegeven: slakken, regenwormen en ook spinnen en insecten.

De jongen worden er in de 'herfstzomer' (augustus) geboren en zijn dan 6,5-9 cm lang. Op 3- of 4-jarige leeftijd zijn de dieren geslachtsrijp. Zij worden meer dan 30 jaar oud. In september-oktober zoeken de hazelwormen in Finland hun winterverblijfplaatsen op. Temperaturen beneden -3°C verdragen ze niet, maar in het algemeen is de temperatuur onder het sneeuwdek hoger.

Lacerta vivipara J a c q u i n - Sisilisko
Deze hagedis komt in heel Finland voor en dus ook in Lapland. De levendbarende hagedis is het meest voorkomende reptiel in Finland en men ziet hem bijna overal in grote aantallen, behalve in dichte bossen en in de echte hoogveenmoerassen. Wel heb ik deze hagedis veel waargenomen aan de randen van de moerassen. In de omgeving van Kuopio (fig. 2-4) zag ik op bijna elk houten paaltje langs hooiland een zich zonnende hagedis. Verder kwam hij daar ook veel

voor in open bossen, en ziet men hem vaak langs wegranden.

Al voordat de laatste sneeuw gesmolten is komt *Lacerta vivipara* uit de winterslaap, als eerste de mannetjes. In de omgeving van Joensuu bijvoorbeeld is dit in mei. Als de korte lente dan overgaat in de zomer vindt de paring plaats. De prenatale ontwikkeling van de jongen duurt drie maanden, maar ook in de omgeving van Joensuu heb ik begin augustus al de eerste jonge hagedisjes gezien. De jonge en halfwas dieren zijn erg donker en vaak bijna zwart.

Lacerta agilis exigua E i c h w. -
Hietasisilisko

Deze hagedis komt niet voor binnen de tegenwoordige grenzen van Finland, maar wordt hier en daar in Oost-Karelië aangetroffen, hetgeen zoögeografisch tot de Finse regio behoort. (De nominaatvorm wordt gevonden in Inkeri, Estland en Zuid-Zweden.) Hij leeft op droge zanderige grond, maar ook in houtwallen van struiken e.d.

Coronella austriaca L a u r. - Kangaskäärme
Deze soort is met zekerheid alleen op Åland aangetroffen en is daar nog zeldzaam. Bij Heinola is een slang gevonden, waarvan de beschrijving overeenkomt met die van deze

Fig. 2. Hooilanden bij Kuopio, langs de randen waarvan *Lacerta vivipara* veelvuldig voorkomt. Foto: B. Langerwerf.

Fig. 3. *Lacerta vivipara* uit de omgeving van Kuopio. Foto: B. Langerwerf.

slang, maar de waarneming is onzeker. De gladde slang leeft op zonnige, rotsige en stenige plaatsen, maar komt ook voor op meer begroeide plaatsen en zanderige hei. In Zweden verdwijnt hij in september voor de winterslaap en komt er omstreeks 1 mei weer tevoorschijn. Het hoofdvoedsel bestaat uit reptielen, alhoewel ook kleine zoogdieren en kikkers worden gegeten.

Natrix natrix L. - Rantakäärme

Deze slang komt voor in Zuid- en Midden-Finland tot aan Oulu. Het meest wordt ze aangetroffen aan stranden van meren, rivieren of de zee. Hier het liefst in grazige, moerassige oevergebieden, maar men ziet ze ook vaak opgerold liggen op steenhopen. Verder worden ze aangetroffen op met struiken begroeide moerassige grond en op velden. Het hoofdvoedsel bestaat uit kikkers, maar ook worden kleine zoogdieren, jonge vogels en kleine vissen gegeten. Hun winterslaap houden ze onder kortels, steenhopen of in grondholen. De eieren worden enige maanden na de paring gelegd in paardemest, compost, zaag-

selhopen e.d. De eieren komen in 5-8 weken uit en de jongen zijn dan op 3-4-jarige leeftijd geslachtsrijp. Het wijfje legt slechts elk tweede jaar eitjes.

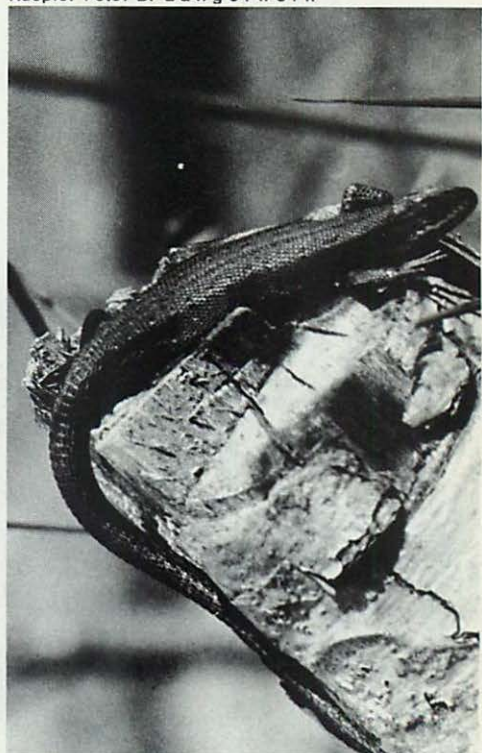
Vipera berus L. - Kyy of Kyykäärme

In Finland komen de 3 kleurvariëteiten voor waaronder ook de zwarte. Ikzelf heb de zwarte variëteit in Finland nog nooit gezien, maar wel in de omgeving van Stockholm (fig. 5). De adder komt voor in heel Finland en ook Lapland. De voorkeursplaatsen zijn stenige hellingen, rotsachtig land, zonnige heide en randen van moerassen. Ik heb er verder ook adders in lichte bossen gezien. Een Finse vriend van mij heeft weleens een adder in een meer zien zwemmen op bijna 1 km van de dichtstbijzijnde kust.

In Finland schijnt de adder zich nogal te gedragen als een nacht- en schemeringsdier. De winterslaap begint eind september, hoewel men nog de gehele oktobermaand exemplaren kan aantreffen.

Ze verdragen lange tijd een temperatuur van

Fig. 4. Halfwas *Lacerta vivipara* uit de omgeving van Kuopio. Foto: B. Langerwerf.

—2½°C en korte tijd een temperatuur van —4°C. Op 24 maart 1967 werden twee levende adders gevonden onder het ijs van het Pohjan-Lammasteer. Als de laatste sneeuw nog ligt, in mei, komen ze uit de winterslaap, de mannetjes het eerst. Daarna gaan ze naar zonnige zuidhellingen, waar ook de paring plaatsvindt. De jongen worden in september geboren en in koude jaren pas de volgende zomer. Het wijfje krijgt slechts om de twee jaar jongen.

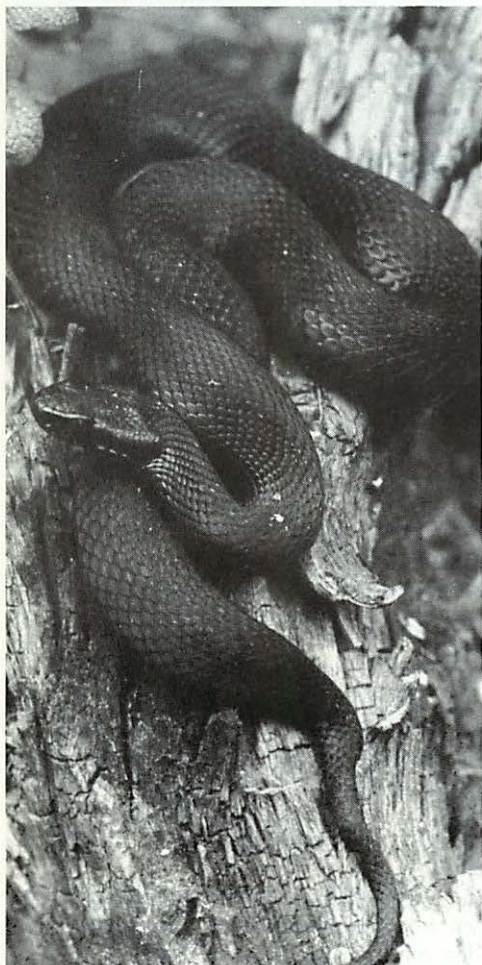

Fig. 5. *Vipera berus*, zwarte variëteit, uit de omgeving van Stockholm, Zweden. Foto: B. Lagerwerf.

In Finland bestaat het hoofdvoedsel uit kleine zoogdieren.

In de periode van 1930-1954 stierven in Finland 39 mensen aan de beet van een adder, merendeels kinderen beneden de 9 jaar.

DE AMFIBIEËN

Hiervan wordt slechts een verspreidingskarakteristiek gegeven. Nuorteva rekent *Rana ridibunda* tot *Rana esculenta*, als ondersoort.

Triturus vulgaris L.: Zuid-Finland en zelden in Midden-Finland. Wel bekend uit de omgeving van Kuopio.

Triturus cristatus Laur.: Åland en Ladogakarië in de Sovjet-Unie.

Rana arvalis Nilss.: Wordt zelden aangetroffen in Zuid-Finland, maar komt toch voor tot in Ivalo.

Rana temporaria L.: Heel Finland, inclusief Lapland.

Rana esculenta ridibunda Pall.: Sinds 1937 is in Helsinki en verder tot Porvoo een levensvatbare populatie geconstateerd, waarschijnlijk ontstaan uit ontsnapte exemplaren.

Bufo bufo L.: Zuid-Finland en naar het noorden tot Sodankylä en Rovaniemi.

HET KLIMAAT VAN FINLAND

Bijna geheel Finland ligt in de zogenaamde Taiga-zone, met uitgestrekte bossen van voornamelijk dennen, sparren, berken en lijsterbes. Toch is, door de enorme uitgestrektheid van het land in de noord-zuid richting, het klimaat niet overal gelijk. Het zou te ver voeren, hier de gehele Finse klimatologie te behandelen. De volgende gegevens hebben betrekking op de breedtezone, waarin Joensuu ligt, een plaats waar ik zelf ook het meest ben geweest. De juli-temperaturen zijn niet erg verschillend van de Nederlandse, in januari echter dalen de gemiddelde temperaturen tot —10°C. In mei verdwijnt de sneeuw en het ijs van de meren, en omdat de dagen in deze tijd snel langer worden, komt de lente zeer plotseling, en kan snel in de zomer overgaan. De dieren kunnen dan bijna dag en nacht actief zijn door de grote daglengte. Op deze manier wordt de korte zomer in zekere zin weer enigszins verlengd. In september kunnen er echter al weer de eerste sneeuwverwachtingen.

Literatuur

Nuorteva, P., 1973. Eläimiä Värikuvina ('Dieren in Kleur'). Uitg. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo, Finland.